

КЛИФЪРД САЙМЪК ЛОШИЯТ ПРИМЕР

Превод от английски: [Неизвестен], 1975

chitanka.info

Олюлявайки се силно, Тобиас се мъкнеше по улицата и размишляваше за своя нелек живот.

Той нямаше нито грош и барманът Джо го изгони от кръчмичката „Веселата клисура“, без да му позволи да си намокри както трябва гърлото, и сега той нямаше къде да се дене, освен в своята празна студена бърлога, която наричаше свой дом, а да се случи с него нещо, на никого дори не би трепнало сърцето. И всичко поради това, мислеше си той, обхванат от пиянска жалост към себе си, че е безделник и отчаян пияница; просто да се чудиш как въобще го търпи градът.

Смрачаваше се, но по улицата още имаше хора и Тобиас си отбеляза колко старателно го заобикалят с поглед минувачите.

„Така и трябва да бъде — си каза той. — Нека се обръщат, ако така им е по-спокойно.“

Тобиас беше позорът на града. Срамно петно за неговата репутация. Тежък кръст за жителите му. Социално зло. Тобиас беше самият лош пример. И такива като него тук нямаше повече, тъй като на малките градове винаги се пада само по една черна овца, защото дори само за двама вече не би имало място да се разгърнат.

Криволичейки, Тобиас се мъкнеше по тротоара в унила самота. Изведнъж видя, че пред него на ъгъла стои Илмар Кларк, градският полицай, и нищо не прави. Просто гледа към него. Тобиас обаче не заподозря в това нищо лошо. Илмар беше славно момче. Илмар знае кое как трябва да бъде. Тобиас се поспря, прицели се в ъгъла, където го очакваше Илмар, и без особено отклонение от курса заплава в тази посока.

— Тоуб — каза му Илмар, — не искаш ли да те откарам?

Тобиас се изправи с жалкото достойнство на пропаднал човек.

— В никакъв случай, боже господи — запротестира той, джентълмен от главата до петите. — Не съм този, който може да ви причини толкова грижи. Премного ви благодаря.

Илмар се усмихна.

— Добре де, не се дуй. А сигурен ли си, че ще се домъкнеш до къщи на двата си крака?

— За какво говориш — отвърна Тобиас и се понесе по-нататък.

По начало му вървеше. Той благополучно измина няколко квартала.

Но на ъгъла на „Третата“ и „Кленовата“ с него стана беда. Като се спъна, той се просна с целия си ръст върху тротоара под самия нос на мисис Фробишър, която стоеше пред входа на къщата си, откъдето видя чудесно как той се плъосна. Той не се съмняваше, че утре тя няма да пропусне да опише това позорно зрелище на всички членове на дамското благотворително дружество. А те, презрително свивайки устни, ще кудкудякат тихичко помежду си, представяйки се за светици. Та нали мисис Фробишър беше за тях образец на добродетелност. Нейният мъж беше банкер, а синът ѝ — най-добрият играч в милвилския футболен отбор, който разчиташе да заеме първо място в шампионата, организиран от спортната асоциация. Не е учудващо, че този факт се възприемаше от всички със смесено чувство на изумление и гордост: бяха изминали много години от времето, когато милвилският футболен отбор беше завоювал за последен път купата на асоциацията.

Тобиас се изправи на крака, суетливо и неловко изтърси от себе си праха и зави към ъгъла между „Трета“ и „Дъбова“, където седна на ниската каменна ограда пред баптистката църква. Той знаеше, че пасторът, излизайки от своя кабинет в приземието, непременно ще го види. А това би било от голяма полза за пастора. Може би подобна гледка би го изкарала най-накрая от кожата му.

Тобиас се безпокоеше, че в последно време пасторът се отнасяше към него прекалено благодушно. Твърде гладко вървят сега работите на пастора и изглежда, че той сякаш се покрива с мазнинката на самодоволството; неговата жена е председател на местния отдел на женската организация „Дъщери на американската революция“, а у неговата дългокрака дъщеричка се проявиха значителни музикални способности.

Тобиас седеше търпеливо върху оградата в очакване на пастора, когато изведнъж дочу стърженето на нечии крака. Вече беше доста мръкнало и затова едва когато минувачът се приближи, той видя, че това е училищният слуга Енди Донован.

Тобиас мислено се изруга. По такова характерно стържене той беше длъжен веднага да се досети кой идва.

— Добър вечер, Енди — каза той. — Какво ново?

Енди спря и го погледна в упор. Като приглади своите наболи мустаци, той плю върху тротоара с такъв израз, че ако би имало

наблизо някой страничен наблюдател, той би преценил това като израз на най-дълбоко отвращение.

— Ако ти очакваш мистер Хелворсен — каза Енди, — то напразно си губиш времето. Той отсъствува от града.

— Аз пък не знаех — смути се Тобиас.

— Ти вече направи днес достатъчно поразии — ядовито каза Енди. — Отивай си в къщи. Мисис Фробишър ме спря, когато случайно минах край тяхната вила. Тя смята, че ние трябва да се заемем сериозно с тебе.

— Мисис Фробишър е стара клюкарка и най обича да се рови в чуждите работи — промърмори Тобиас, крепейки се с мъка на краката си.

— Това не можеш да й го отнемеш — съгласи се Енди. — Но тя е порядъчна жена.

Той внезапно се обърна и затрополи по-нататък и изглеждаше, че се движи по-бързо от обикновено.

Тобиас, олюлявайки се, но като че ли малко по-умерено, закуцука в същата посока като Енди, измъчван от съмнения и с горчивото чувство на обида.

Та нима е справедливо, че му се е паднало да бъде точно такъв гуляйджия, когато от него би могло да се получи нещо свършено друго.

Не е за него да бъде съвест на този град, мислеше си Тобиас. Той е достоен за по-добра участ — мрачно хълцайки, убеждаваше той себе си.

Къщите край него ставаха все по-редки; тротоарът свърши и препъвайки се, Тобиас се помъкна по неасфалтираната пътечка към своята колиба, която беше сгушена съвсем на края на града.

Тя беше на хълмчето над блатото, близо до мястото, където пътят пресичаше 49-то шосе, и Тобиас си помисли, че да се живее там, е истинска благодат. Той честичко киснеше пред къщичката, наблюдавайки профучаващите коли.

Но в този час пътят бе пуст, над далечната горичка изгряваше луната и нейната светлина превръщаше селския пейзаж в сребристочерна гравюра.

Той продължаваше да върви, безшумно заравяйки крака в праха на пътя, и от време на време до него достигаше крясъкът на

разтревожена птица, а във въздуха се носеше миризмата на изгорени есенни листа.

Каква красота е тук, но колко е самотно наоколо, помисли си Тобиас. Е, какво пък, дявол да го вземе. Та нали той винаги е бил самотен.

Отдалеч се донесе ревът на носеща се с голяма скорост кола и той наум спомена лоши думи за всички такива отчаяни шофьори.

Колата долетя до кръстовището, спирачките ѝ пронизително изпищяха, тя остро зави върху пътя, по който той вървеше, и светлината на фаровете го удари в очите.

Но в същия този миг лъчите на светлината, като се метнаха встрани, се впиха в небето, очертаха по него дъга и когато с пронизително скриптене триещата се в асфалта гума на колата се поднесе, Тобиас видя слабото сияние на стоповете.

Бавно, сякаш напрягайки се, колата се преобърна в крайпътната канавка.

Изведнъж Тобиас осъзна, че тича, тича презглава върху светкавично укрепналите си крака.

Разнесе се тих плясък на вода, машината опря в противоположната страна на канавката и сега лежеше неподвижно, като все още се въртяха само колелата ѝ.

Тобиас скочи в канавката и с двете си ръце започна яростно да дърпа дръжката на вратата. Вратата обаче се заинати: тя стенеше, скърцаше и не желаше да отстъпи. Той я дръпна с всички сили и вратата се откряна само с около един дюйм и веднага почувствува задавящия мирис на горяща инсталация и разбра, че времето, с което разполага, е направо недостатъчно.

Помагайки му, някой натискаше върху вратата отвътре и Тобиас бавно се изправи, без да престава да дърпа с всички сили към себе си дръжката, така че най-накрая вратата с голяма неохота най-сетне подаде.

От колата се дочуха тихи жалки хълцания, а миризмата на горяща инсталация се засили и Тобиас забеляза, че под капака се олюляват огнени езичета.

Тобиас се мушна в колата, улови нечия ръка, понапрегна се и я дръпна към себе си. Така той измъкна от колата един мъж.

— Тя е там — задъхвайки се, проговори мъжът. — Там е още...

Но Тобиас, без да го изслуша, вече шареше наслуки в тъмнота утроба на колата, към миризмата на горяща изолация се прибавиха и кълбата на задушлив дим, а под капака пламъкът се разливаше като ослепително червено петно.

Той напипа нещо живо, меко и съпротивяващо се и се изхитри да измъкне от колата момичето, отслабнало и изплашено до смърт.

— Бърже се махайте! — закрещя Тобиас, и с такава сила тласна мъжа, че той падна и вече пълзешком се измъкна на пътя.

Тобиас взе на ръце момичето и скочи след него, а зад гърба му колата експлодира в огнен стълб.

Те ускорира крачките си, гонени от горещината на горящата кола. Малко по-късно мъжът взе момичето от ръцете на Тобиас и го изправи на крака. Съдейки по всичко, тя беше цяла и невредима, ако не се смята раничката на челото ѝ до корените на косите, от която като тъмна струйка по лицето се стичаше кръв.

Към тях вече бързаха хора. Някъде в далечината се удряха вратите на къщите, чуваха се развълнувани крясъци, а те тримата, малко оглушени, се спряха в нерешителност насред пътя.

И едва сега Тобиас видя, че мъжът е Ренди Фробишър, кумирът на футболните запаянковци в Милвил, а момичето е Бети Хелворсен, музикалната дъщеря на баптисткия свещеник.

„Аз нямам какво да правя повече тук — помисли си Тобиас — и е време да се изпарявам.“ Той беше допуснал непростима грешка, беше нарушил забраната.

Рязко се обърна, заби глава в рамената си и бързо, едва ли не бегом закрачи назад към кръстовището. Стори му се, че Ренди сякаш изкрещя след него нещо, но той дори не се обърна.

Отвъд кръстовището той слезе от пътя и започна да се катери по пътечката към своя бордей, стърчащ самотно горе на хълма над блатото.

И се забави толкова, че престана да се спъва.

Впрочем това сега нямаше значение: наоколо нямаше жива душа. Той буквално се тресеше от ужас. Та нали с тази си постъпка той можеше да развали всичко, да сведе до нула цялата своя работа.

В изядената от ръждата и смачкана пощенска кутия, висяща до вратата, белееше нещо и Тобиас много се изненада, тъй като изключително рядко беше получавал нещо по пощата.

Измъкна от кутията писмото и влезе в къщи. Пипнешком намери лампата, запали я и се отпусна върху разклатения стол, стоящ до масата сред стаята.

Работният му ден беше завършил, макар формално това да не беше съвсем точно, тъй като с голямо или с по-малко натоварване той работеше винаги.

Стана, свали изтърканото сако, закачи го върху гърба на стола и разкопча ризата си, оголвайки лишената си от косми гърд. Напипа върху нея панелата, натисна върху нея и под пръстите му тя се плъзна встрани. Зад панелата се криеше ниша. Приближавайки се до умивалника, той измъкна от тази ниша контейнер и изля в канала изпитата през деня бира. След това върна контейнера на мястото му, захлопна панелата и закопча ризата.

Позволи си да не диша.

И с облекчение се върна към онова, което беше всъщност.

Тобиас седеше неподвижно на стола, изключвайки своя мозък и изтривайки от паметта си изминалия ден. След известно време той започна внимателно да го съживява и да създава друг мозък — мозък, настроен на онзи негов личен живот, в който той не беше нито пропаднал пияница, нито съвест на градчето, нито лош пример.

Но тази вечер той не успя да забрави напълно преживяното през деня и нещо отново стегна гърлото му — познатото мъчително стягане на обидата, че го използват като средство за защита на човешките същества, населяващи това градче, от свойствените на хората пороци.

Работата е там, че във всяко мъничко градче или селце би могъл да се намести само един пропаднал човек: поради някакъв необясним закон на човешкото общество на двама вече би било тясно. На едно място безобразничеше Стария Бил, на друго Стария Чарли или Стария Тоуб. Те бяха истинско наказание на жителите, които с отвращение търпяха тези отрепки като неизбежно зло. И според същия този закон, според който на всяко малко селище се падаше не повече от един безделник, този единствен безделник никога не липсваше.

Но ако вземеш робот, робот хуманоид от Първа класа, който без внимателен преглед не би могъл да различиш от човека, ако вземеш такъв робот и му възложиш да си играе на градски пияница или на градски глупак, този социологичен закон можеше да бъде заобиколен. И този човекоподобен робот в ролята на пропаднал къркач носеше

огромна полза. Този пияница-робот избавяше градчето, в което живееше, от пияниците-хора, премахваше още едно излишно позорно петно от човешкия род, а измественият от подобен робот потенциален алкохолик по неволя се превръщаше в напълно приемлив член на обществото. Може би този човек не се превръщаше в образец на порядъчност, но най-малко се държеше в рамките на приличието.

За човека да бъде безпросветен пияница е ужасно, но за един робот това е равностойно все едно да се изплюе. Това е така, защото роботите нямат душа. Роботите въобще не бяха в играта.

И най-лошото от всичко е, помисли си Тобиас, че тази роля си дължен да играеш постоянно, ако не се смятат късите почивки, като тази, когато си абсолютно сигурен, че не те вижда никой.

Но тази вечер той излезе от образа си. Принудиха го обстоятелствата. На карта бяха поставени два човешки живота и той не можеше да постъпи иначе.

„Впрочем — каза той на себе си — не е изключено все пак всичко да се размине. И двамата бяха в такова състояние, че е възможно дори да не са забелязали кой ги е спасил.“

Но целият ужас се състоеше в това, изведнъж разбра той, че подобно нещо не го задоволяваше: той страстно искаше до го познаят. Тъй като в структурата на неговата личност беше се появило нещо човешко и това нещо неудържимо се стремеше да се прояви външно, търсеше признание.

Би му било къде по-лесно, мислеше си той, ако не чувствуваше, че е способен на нещо повече, а ролята му на гуляйджия би била за него граница на възможностите му.

А нали някога беше именно така, припомни си той. Именно така стояха нещата, когато той постъпи на тази работа и подписа договора. Но днес това е вече изминат етап. Той беше узрял за изпълняване на по-сложни задачи.

Защото той беше поузрял, както изменяйки се малко по малко, по загадъчен начин постепенно роботите узряват.

И наистина отвратително е, че той е свързан с договор, чийто срок изтича едва след десет години. В това отношение нищо не може да се поправи. Неговото положение беше безизходно. Нямаше към кого да се обърне за помощ. Да изостави самovolно своя пост беше невъзможно.

Та нали за да не работи той напразно, съществуваше правилото, според което само един-единствен човек, задължен да пази това в най-строга тайна, знаеше, че той е робот. Всички останали трябваше да го приемат за човек. В противен случай всичките му усилия биха загубили всякакъв смисъл. Като безделник и пияница-човек той избавяше жителите на градчето от вулгарния порок, а като нищожен и паршив пияница-робот той не би донесъл никаква полза.

Затова всички бяха в неведение, дори и общинската управа, която, както се и полагаше, без голяма охота плащаше редовния си членски внос в Дружеството за прогрес и усъвършенствуване на човешкия род, без да знае за какво се използват тези пари, но независимо от това не се решаваше да се отклони от плащането.

И така, той нямаше изход. Според условията на договора на него му предстоеше още десет години да пие горчилка, с празен вид да се мъкне по улиците, да играе ролята на оглупял от всекидневно пиянство, пропаднал човек, за който всичко на света е празна работа. И той трябваше да прави тази комедия, за да не стане подобен урод нито един от жителите на градчето.

Постави ръката си на масата и дочу, че под нея нещо зашумоля.

Писмото. Съвсем беше забравил за него.

Погледна плика, видя че на него няма обратен адрес и веднага се досети от кого е.

Като извади от плика сгънато на две листче хартия, той се убеди, че интуицията му не го е излъгала. В горния край на страницата, над текста, стоеше печатът на Дружеството за прогрес и усъвършенствуване на човешкия род.

В писмото беше написано следното:

„Драги колега!

Ще ви бъде приятно да научите, че на базата на последния анализ на вашите способности е изчислено, че в момента вие сте най-подходящ за изпълнение на задълженията на координатор и експедитор към организиращата се колония от хора на една от усвояваните планети. Ние сме уверени, че заемайки такава длъжност, вие ще допринесете много и сме готови при липсата на

някакви други съображения, да ви предоставим тази работа незабавно.

На нас обаче ни е известно, че още не е изтекъл срокът на сключения от вас договор и може би в този момент вие смятате, че нямате право да поставите въпрос за преминаването ви на друга работа.

Ако положението се измени, бъдете така любезен да ни съобщите за това.“

Под писмото стоеше нечетлив подпис.

Той старателно сгъна листчето и го мушна в джоба си.

И ясно си представи как там, на другата планета, където Слънце се нарича друга звезда, той помага на първите преселници да основат колония, работи заедно с колонистите, но не като робот, а като човек, истински човек, пълноправен член на обществото.

Свършено нова работа, нови хора, нова обстановка.

И най-накрая той ще престане да играе тази отвратителна роля. Никакви трагедии и никакви комедии. Никакво кълчотене. С всичко това би било веднъж завинаги свършено.

Той стана от стола и закрачи напред-назад по стаята.

Колко е объркано всичко, помисли си той. Защо е длъжен да кисне тук още десет години? Той с нищо не е длъжен на този град, нищо не го задържа тук... Освен задълженията по договора, който е свещен и нерушим. Свещен и нерушим за работа.

И излиза така, че той е прикован мъртво към тази микроскопична точка на картата на Земята тогава, когато би могъл да стане един от тези, които сеят между далечните звезди зърната на човешката цивилизация.

Заселниците биха били съвсем малко. Вече отдавна се бяха отказали от организирането на многолюдни колонии — те не се оправдаха. Сега за усвояване на нови планети се изпращаха малки групи от хора, свързани със стара дружба и общи интереси.

Тобиас си помисли, че тези заселници по-скоро напомнят фермери, отколкото колонисти. Да опитат щастieto си в Космоса се отправяха хора, познаващи се отблизо един друг на Земята. Дори съвсем незначителни селца изпращаха на другите планети малки

отряди от свои жители; така както в дълбоката древност общините са изпращали от Изток в дивия, неусвоен Запад кервани с фургони.

И той също би станал един от тези смели търсачи на приключения, ако би успял да изпрати по дяволите това градче, тази бездарна и унижителна работа.

Но този път беше за него затворен. Оставаше му само да преживява горчилката на пълното крушение на надеждите.

На вратата се почука и поразен, той замря на място: на вратата му не беше чукал никой вече дълги години. Почукване по вратата, си каза той, може да означава само надигаща се беда. Може да означава само това, че там, на пътя, са го познали, а той вече беше започнал да свиква с мисълта, че ще успее да се измъкне сух от цялата каша.

Бавно се приближи до вратата и я отвори. Те бяха четирима: банкерът Херман Фробишър, мисис Хелворсън, съпругата на баптисткия свещеник, Бад Андерсън, треньорът на футболния отбор, и Крис Ламбърт, редакторът на милвилския седмичник.

И по техния вид той веднага разбра, че работите му са лоши — нещата са така сериозни, че от тях не би могъл да се спаси. Лицата им изразяваха искрена преданост и благодарност с оттенък на известно неудобство, което изпитват хората, когато осъзнаят своята грешка и си дадат дума на всяка цена да я поправят.

Херман така решително и с такова преувеличено дружелюбие протегна на Тобиас своята пухкава ръка, че направо можеше да се разсмееш.

— Тоуб — каза той, — просто не зная как да ви благодаря. Не намирам думи да изразя най-дълбоката си признателност за вашата днешна благородна постъпка.

Тобиас се опита да се измъкне с бързо ръкуване, но банкерът в своята афектация беше стиснал ръката му и не искаше да я пуска.

— А след това взехте, че избягахте! — пронизително занарежда мисис Хелворсън. — За да не види никой колко забележителен човек сте вие. Да ме убиеш, не мога да разбера що за човек сте вие.

— Ама това е дребна работа — измънка Тобиас.

Най-накрая банкерът пусна ръката му и тя веднага бе завладяна от треньора, който сякаш само беше чакал този случай.

— Благодарение на вас Ренди е жив и във форма — изтърси той. — Та нали утре играем за купата, а без него не си заслужава дори да

излизаме на терена.

— Трябва ми вашата снимка, Тоуб — каза редакторът. — Дали у вас ще се намери снимка? Макар че, какво си говоря — откъде на къде ще имате снимка. Нищо, ние ще ви направим утре.

— Но преди всичко — каза банкерът — ние ще ви преселим от тази хралупа.

— От тази хралупа? — повтори Тобиас, вече изплашен не на шега. — Мистер Фробишър, ами това е моят дом!

— Не, вече не е ваш и баста! — изцвили мисис Хелворсън. — Сега непременно ще ви предоставим възможност да се поправите. Такъв шанс в живота си още не сте имали. Ние имаме намерение да се обърнем към АДБА.

— АДБА? — отчаяно повтори след нея Тобиас.

— Анонимно дружество за борба с алкохолизма — услужливо обясни съпругата на пастора. — То ще ви помогне да се излекувате от пианството.

— Ами ако Тоуб съвсем не иска да стане трезвеник? — каза редакторът.

Мисис Хелворсън раздражено изскърца със зъби.

— Искане — заяви тя. — Няма човек, който да не...

— Оставете — намеси се Херман. — По-полека. Ще обсъдим с Тоуб това утре.

— Аха — зарадва се Тобиас и придърпа към себе си вратата, — да отложим нашия разговор до утре.

— А, не, така не става — каза Херман. — Вие веднага ще дойдете с мен. Жена ми ви чака за вечеря, за вас е приготвена стая и докато не се уреди всичко, вие ще поживеете у нас.

— Какво има да се урежда тука? — запротестира Тобиас.

— Как какво? — възмути се мисис Хелворсън. — Нашият град не си е мръднал пръста, за да ви помогне по някакъв начин. Винаги сме се държали настрана и спокойно сме наблюдавали как вие едва ли не на четири крака се мъкнехте покрай нас. А това е много лошо. Ще поговоря сериозно с мистер Хелворсън.

Банкерът дружески прегърна Тобиас през рамената.

— Да вървим, Тоуб — каза той. — Ние сме ви задължени безкрайно и ще направим за вас всичко, което е по силите ни.

Той лежеше на кревата, застлан с белоснежен шумящ чаршаф. Той въобще не се нуждаеше от легло. Наистина в неговата колиба имаше креват, но само за маскировка. А тук трябваше да лежи върху белите чаршафи, а освен това Херман го застави да се изкъпе, което, между другото, беше за него тъкмо навреме, но колко много се развълнува той от това.

„Животът ми е омърсен — мислеше си Тобиас. — Работата ми е просто изсипана в канализационната тръба.“ Той беше развалил всичко, всичко като последен идиот. И сега вече нямаше никаква надежда да замине с групичката смелчаци да усвоява нова планета; дори тогава, когато окончателно ще се освободи от сегашната си работа, той не би имал никакви шансове за каквато и да е прилична работа. Ще му възложат още една миризлива задача и той ще бъхти още двадесет и пет години и вероятно отново ще направи грешка — щом веднъж си допуснал слабост, от това никога не можеш да се измъкнеш.

Но все пак у него оставаше все още някаква надежда и колкото повече си мислеше, толкова по-оптимистично гледаше на бъдещето и духът му донякъде се възстановяваше.

Всичко може отново да се преиграе, казваше си той, необходимо е само да се нареже здравата. И тогава така ще си разпаше пояса, че подвизите му ще влязат в историята на градчето. Все още имаше възможност да се опозори непоправимо. Той може на всички тези достойни хора с техните добри намерения да удари такава гръмка плесница, че ще започне да им изглежда сто пъти по-отвратителен, отколкото преди.

Той лежеше и си представяше мислено как ще изглежда отстрани. Идеята беше отлична и той непременно ще я превърне в действителност... но сякаш е по-добре да се заеме с това малко по-късно.

Номерът му ще има по-голям успех, ако малко изчака и около една седмица разиграва от себе си разкаял се грешник. Тогава неговото грехопадение ще им подействува като удар с камшик. Нека засега се погреят в лъчите на собствената си добродетел, да се насладят на вкуса на най-висша радост, смятайки, че са го измъкнали от калта и са го насочили в правия път; нека тяхната надежда да укрепне — и точно

тогава, смеейки се издевателски, пиян до козирката и препъвайки се на всяка крачка, той ще се помъкне към своя бордей над блатото.

И всичко ще си отиде на мястото. Той отново ще се включи в работа и от него ще има дори повече полза, отколкото преди това произшествие.

След една-две седмици. А може би и повече...

И изведнъж сякаш нещо го осени: той беше поразен от една мисъл. Опита се да я прогони, но тя, точна и ясна, не си отиваше.

Той разбра, че лъже самия себе си.

Разбра, че не иска отново да стане такъв, какъвто беше до днешната вечер. С него се беше случило именно онова, за което беше мечтал, призна той на себе си. Той отдавна мечтаеше да завоюва уважението на своите съграждани и да ги разположи към себе си.

След закуската Херман поде разговор, че е необходимо Тобиас да постъпи на някаква постоянна работа и да се заеме с честен труд. И сега, като лежеше в леглото, той разбра колко много е мечтал за такава работа, как жадува да стане скромен уважаван гражданин на Милвил.

Каква ирония на съдбата, помисли си той: излиза, че неговата заветна мечта е била да провали работата си, а когато тази мечта се осъществяваше, той се оказваше в загуба.

Ако би бил човек, той сигурно щеше да заплаче.

Но той не умееше да плаче. Напрягайки цялото си тяло, той лежеше сред белоснежните колосани завивки, а от прозореца се лееше белоснежна, сякаш също колосана, лунна светлина.

За първи път в живота си той изпитваше нужда от другарска подкрепа.

Имаше само едно място, към което той можеше да се обърне — но само в най-краен случай.

Почти безшумно Тобиас навлече дрехите си, плъзна се през вратата и на пръсти се спусна по стълбата.

Като измина с обикновена крачка квартала, той реши, че сега вече може да не е толкова внимателен, и се понесе с всички сили, подгонван от страха, който се носеше по петите му като обезумял конник.

Утре е мачът, онзи решителен мач, в който ще покаже класата на играта си спасеният от него Ренди Фробишър, и сигурно Енди

Доновън ще работи днес до късно, за да може да се освободи през утрешния ден и отиде на стадиона.

„Интересно, колко ли е часът?“ — помисли си Тобиас и реши, че сигурно е много късно. Но Енди сигурно още се занимава с почистването — просто не е възможно да си е отишъл.

Като стигна до целта, Тобиас изтича по криволичетата пътека към тъмния и с разлети очертания куб на училищното здание. Тогава изведнъж му хрумна, че е закъснял, и изпита внезапна слабост.

Но в този миг забеляза светлина в един от прозорците на приземния етаж — в прозореца на склада — и разбра, че всичко е в ред.

Вратата беше заключена и той заудря по нея с юмрук, след това, като почака малко, почука още веднъж.

Най-накрая той чу как някой, стържейки с подметки, се изкачва бавно по стълбата, а след една-две минути зад стъклото на вратата се замярка разлюляна сянка.

Донесе се дрънченето на ключове, ключалката щракна и вратата се отвори.

Нечия ръка бързо го дръпна в къщата. Вратата зад него се затръшна.

— Тоуб! — възкликна Енди Доновън. — Много добре, че дойде.

— Енди, аз я свърших една...

— Зная — прекъсна го Енди. — Вече всичко ми е известно.

— Не можеш да допусна те да загинат. Не можеш да ги оставя без помощ. Не би било човешко.

— Това би било в реда на нещата — каза Енди. — Та ти не си човек.

Той започна първи да слиза по стълбата, държейки се за перилата и уморено тътрейки подметки.

От всички страни ги обгради еквивалентна тишина на опустялото здание и Тобиас почувствува колко непредаваемо злоещо е в училището през нощта.

Като влезе в склада, прислужникът седна върху някакъв празен сандък и посочи на работа друг сандък срещу себе си.

Но Тобиас остана прав.

— Енди — изтърси той, — премислих всичко. Ще се напия страшно и...

Енди поклати глава.

— Това няма да даде резултат — каза той. — Ти неочаквано за всички извърши добро дело и стана в техните очи герой. И помнейки за това, те ще ти прощават всичко. Каквато и каша да забъркаш, какъвто и беладжия да се показваш, те никога няма да забравят какво си направил за тях.

— Така, значи... — произнесе Тобиас с отнеък на въпрос в гласа си.

— Ти се провали — каза Енди. — Тук от тебе няма да има повече никаква полза.

Той замълча, гледайки втречено разстроения робот.

— Ти се справяш прекрасно със своята работа — отново заговори Енди. — Време е да ти го кажа. Ти се трудеше съвестно, без да щадиш сили. И повлия благотворно на града. Нито един от жителите му не се реши да стане такъв пропаднал човек като тебе, толкова презрян и отвратителен...

— Енди — страдалчески проговори Тобиас, — престани да ме обкичваш с медали.

— Искан ми се да те поободря — каза Енди.

И в този момент, независимо от цялото си отчаяние, Тобиас почувствува, че го напъва смях — неуместен, плашещ смях от мисълта, която внезапно проблесна в неговия мозък.

И този смях ставаше все по-настойчив — Тобиас вече се кикотеше вътрешно, представяйки си как биха се ужасили гражданите, научавайки, че за своите добродетели са задължени на две такива нищожества като училищния прислужник с тътрещата се походка и пропадналия пияница.

Самият той като робот в подобна ситуация не би означавал нищо. Но като човек... Изборът беше паднал не на banker, не на търговец или на пастор, а на мияча на прозорци, на огняря. На него бяха поверили тайната, именно той беше назначен за свръзка. Той беше най-важното лице в Милвил.

Но гражданите никога няма да научат нито за своето задължение, нито за своето унижение. Те винаги ще се отнасят отвисоко към прислужника. Ще търпят пияницата, по-точно онзи, който ще заеме неговото място.

Това беше така, защото с пияницата беше свършено. Той беше се провалил. Така каза Енди Доновън.

Тобиас почувствува инстинктивно, че освен него и Енди в склада има още някой.

Той стремително се обърна кръгом и видя пред себе си непозната фигура.

Това беше млад и елегантен човек, който изглеждаше напатил и препатил. Бе с черни и гладко пригладени коси, а във външния му вид имаше нещо хищно и от това, когато го погледнеш, се чувствуваш неудобно.

— Този, който ще те смени — леко усмихвайки се, каза Енди. — Виж, той е отчаян негодяй, можеш да ми вярваш.

— По външния му вид не бих казал...

— Нека външността му да не те заблуждава — предпази го Енди. — Той е много по-лош от тебе. Това е последно изобретение. Той е много по-гнусен от всички свои предшественици. Тук тебе никога не са те презирали така, както ще презират него. Ще го ненавиждат от душа и сърце и нравствеността на жителите на Милвил ще се повиши до такова ниво, за каквото преди не са и мечтали. Те просто ще се раздират, за да не приличат на него, и всички до един ще станат честни, та дори и Фробишър.

— Нищо не разбирам — объркано промънка Тобиас.

— Той ще открие в града кантора, така както подхожда на такъв млад и енергичен бизнесмен. Застраховки, различен вид сделки, покупко-продажби и наемане на движима и недвижима собственост, залагания — накратко, всичко, от което можеш да натрупаш пари. Без да нарушава нито един закон, той ще ги одере като овчици. Жестокостта си ще маскира с лицемерие. С обаятелна и искрена усмивка той ще обира всеки и всички, като при това спазва свято буквата на закона. Той няма да се срамува от никоя низост и няма да се отказва и от най-подлата уловка.

— Но нима може така?! — извика Тобиас. — Аз наистина бях пияница, но поне се държах честно.

— Нашият дълг е да се грижим за благо на човечеството — тържествено заяви Енди. — Позор е за Милвил, ако в него някога се появи такъв човек като него.

— Вие по разбирате — каза Тобиас. — Аз си умивам ръцете. А какво ще стане с мене?

— Засега нищо — отвърна Енди. — Ти ще се върнеш у Херман и ще се подчиниш на естественото развитие на събитията. Постъпи на онази работа, която той ще ти намери, и живеј тихо и мирно като порядъчен и достоен за уважение гражданин на Милвил.

Тобиас изстина.

— Искаш да кажеш, че сте ме отписали окончателно? Че повече не съм ви необходим? Но се стараех с всички сили! А тази вечер просто нямах право да постъпя другояче. Вие не можете да ме изхвърлите просто ей така!

Енди поклати глава.

— Ще се наложи да ти открия една тайна. По-добре би било ти да научиш за това малко по-късно, но... Разбираш ли, в града се говори във връзка с намерението да бъдат изпратени част от жителите в Космоса да усвояват една от наскоро откритите планети.

Тобиас се изправи и замря напрегнато; у него пламна нещо като надежда, но веднага угасна.

— Какво общо имам с това? — каза той. — Няма да вземат да изпратят такъв пияница като мене.

— Сега ти за тях си нещо по-лошо от пияница — каза Енди. — Нещо много по-лошо. Когато беше обикновен хаймана, им беше ясен като на длан. Те знаеха на пръсти всичките ти достойнства. А сега те неуморно ще те наблюдават, мъчейки се да предвидят каква изненада можеш да им поднесеш. Ти ще ги лишиш от спокойствие и те ще се изядат от съмнения, доколко е правилна заетата от тях позиция. Ти ще обремениш тяхната съвест и ще станеш причина за постоянно нервно напрежение, те постоянно ще се страхуват, че един прекрасен ден ти по един или друг начин ще докажеш какви глупаци са били те.

— С подобни мисли те никога няма да ме включат в списъка на бъдещите колонисти — промълви Тобиас, прощавайки се и с последната сянка на надежда.

— Бъркаш — възрази Енди. — Аз съм сигурен, че ще те изпратят в Космоса заедно с останалите. Добропорядъчните и нервни жители на Милвил няма да пропуснат случая и ще се избавят от тебе.

Публикувано в сп. „Наука и техника“, бр.25-27/1975 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.